

Gelenekselin Modern ile Uzlaşısı: Son Samuray Filmi Üzerine Bir Değerlendirme

Reconciling the Traditional and the Modern: A Review of The Last Samurai

Zwick, E. (Yönetmen). (2003). *The Last Samurai* [Film]. Radar Pictures, The Bedford Falls Company, Cruise/Wagner Productions

Doğan AYDIN¹

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

ORCID: D.A. 0000-0002-4821-0344

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Doğan AYDIN,
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Doktora Programı, İstanbul, Türkiye
E-mail/E-posta: da-doganaydin@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 22.03.2023

Kabul tarihi/Accepted: 24.05.2023

Atıf/Citation: Aydın, D. (2023). Gelenekselin modern ile uzlaşısı: Son samuray filmi üzerine bir değerlendirme. [Edward Zwick'in The Last Samurai adlı filminin değerlendirmesi]. *Filmvisio*, 1, 255-262.
<https://doi.org/10.26650/Filmvisio.2023.0010>

Yönetmenliğini Edward Zwick'in üstlendiği 2003 ABD yapımı *Son Samuray* (*The Last Samurai*) filmi, Japonya'da 1876-1877 yıllarında, Meiji Restorasyonu döneminde geçen olayları konu alır. İmparator Meiji'nin 1868'de tahta çıkışıyla başlayan ve 1912'deki ölümüne kadar süren bu dönemde, Japonya'nın geleneksel toplum, siyaset ve askeri yapısı modernize edilmeye çalışılmıştır. Modern Japonya'nın bu kuruluş döneminde, geleneklerden tamamen kopulmasına karşı çıkan ve bu nedenle isyan eden bir samuray klanının öyküsü, Japon ordusunun modernizasyonu için görevlendirilen bir Amerikan yüzbaşısının kendi benliğini bulma serüveniyle beraber perdeye yansıtılmıştır. Filmdeki ana karakter, Amerikan İç Savaşı'na ve Kızılderili Savaşları'na katılmış, bu savaşlarda savunmasız yerlileri öldürmüş bir asker olan Nathan'dır. Benliğini kaybetmiş, amaçsız bir yaşantı süren Nathan'ın kendisine aidiyet hissi verecek bir kimlikle tanışması, gelenekten sıyrılarak yeni bir kimlik arayışında olan arafta bir ülkede, Japonya'da gerçekleşir. Anlatıyı oluşturan olaylar ve sahneler tek incelendiğinde, filmin gelenek

ile modernite arasında inşa ettiği köprüler ve getirdiği eleştiriler de görülebilmektedir. Filmde kurulan inşanın daha iyi anlaşılması adına ilk olarak, gölgesinden kaçınılan tarihsel gerçekliğe bakmamız gerekecektir.

Tarihsel Çerçeve

Japonya, tarihi boyunca dışarıya kapalı bir politik ve sosyal yapıya sahip olmuştur. Yeraltı kaynakları ve doğal zenginliklerden yoksun bir ülke olsa da ticaret limanları sayesinde sömürgeci devletlerin dikkatini çekmiştir. Ülke, ilk olarak 1854'te yarı feodal bir askeri sınıftan oluşan Tokugawa Şogunluğu yönetimindeyken ABD ile ticari ilişkiler kurmak zorunda kalmıştır. Zira bu tarihten bir yıl önce Komodor Perry komutasındaki savaş gemileri Japon karasularında görünmüş ve Japon yönetimine limanlarını Batı'ya açmak için bir yıl süre verilmiştir (Sander, 2015, s. 276). Kısa süre önce Çin'deki Afyon Savaşları'yla, Batı'nın Asya'daki çıkarlarının ciddiyetinin farkına varan Japon hükümeti de buna boyun eğmekten başka bir çare bulamamıştır. 1858'den önce ABD ile, daha sonra ise İngiltere, Fransa, Hollanda ve Rusya'yla yapılan anlaşmalarla ticari ve diplomatik ilişkilerin çerçevesi de çizilmeye çalışılmıştır (Kuşçulu, 2017).

ABD'nin, Japonya'nın modern bir siyasi, askeri ve toplumsal yapıya sahip olması için harcadığı çabaların tek sebebi ticari çıkarlar değildir. Japonya, Çarlık Rusyası'nın Uzak Doğu'da rakipsiz bir güç olmasını engellemek için de önemli bir kozdur (Kissinger, 2015, s. 34). Ancak filmde Batı'nın, yani Amerika'nın çıkarları yalnızca ekonomik düzleme indirgenir. Hâlihazırda var olan modernleşme hareketinden kâr elde etmek isteyen, kapitalizmin yazılı olmayan yasalarına uygun olarak fırsatçı bir çaba içindeki Amerika'dır temsil edilen. Tıpkı altın peşinde koşan western film kahramanları misali, ABD de gözünü batıya, ama bu kez okyanus ötesindeki batıya çevirir. Bu da kapitalizm için yeterince ahlaki bir hamledir. Bu durumun meşruiyetini sağlamak adına, politik nüfuz amacı filmde es geçilir.

1868'de İmparator Meiji'nin tahta oturmasıyla birlikte, önceden Batı'nın girişimleriyle zemini hazırlanan modernleşme hareketi de başlamış olur. Kültürel ve örgütsel olarak Avrupa devletleri seviyesine çıkmanın hedeflendiği bu modernizasyon hareketi çok büyük bir hızla ilerler ve çok kısa bir süre içinde amacına ulaşır (Sander, 2015, s. 276). Bu modernleşme sürecinde, Yeni Japonya'da birçok geleneksel öge de ortadan kaldırılır. Bunlardan biri de samuray sınıfıdır. *Son Samuray* filmi, bu sınıfın geleneklerden tamamen kopulmasına karşı verilen 'onur mücadelesi'ni konu alır. Oysa samuraylar feodal bir

sistemin toprak ağası hüviyetindeki sınıfıdır. Statüleri gereği sahip oldukları imtiyazları kaybetmemek adına, Saigo Takamori önderliğinde tarihte Satsuma Ayaklanması olarak bilinen ve başarıya ulaşamayan isyanı başlatırlar. Film, bu isyanın sınıfsal çıkar amacını yok sayar ve geleneksel ile modernin çatışmasına odaklanır.

Anlatıya Giriş

Son Samuray, anlatının içeriğini ve biçimini belirten bir giriş bölümüyle başlar. Bir dış ses (İngiliz çevirmen Graham), doğa görüntüleri eşliğinde mitolojik yaratılış efsanesinden farklı olarak, Japonya'nın onur için mücadele veren cesur savaşçılar tarafından meydana getirildiğini belirtir. Anlatıcının onur kelimesini telaffuz etmesine paralel olarak ekranda isyancı samurayların lideri olan Katsumoto (Ken Watanabe) görünür. Filmde 1877'deki Satsuma isyanının lideri olan Saigo Takamori'yi temsil eden Katsumoto ve ayaklanması onur mücadelesinin sembolü olarak sunulur. Ancak bu, mücadelenin bir yüzüdür; Japonya'nın yeni bir kimlik arayışına karşı olan yüzü. Filmdeki bir diğer kimlik arayışının temsilcisi olan Amerikalı asker Nathan Algren (Tom Cruise) ise hemen ardından gelen sahnede tanıtılır. Nathan, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1876'daki yüzüncü yıl kutlamalarında seyircileri eğlendirmek için kiralanmış, alkolik ve isteksiz bir yüzbaşıdır. Savaş anılarını ve tüfek kullanma becerisini gönülsüzce sunarak para kazanmaktadır. Tüfeğin üstünlüğünden ve savaşın şiddetinden bahseder. "Daha iyi mekanik eğlenceler ve ticari fırsatlar için canlarını verenler adına teşekkür ederim" diyerek de hem geçmişin mahcubiyetini yaşayan bir Amerikalı'yı hem de bunları anlatarak özeleştiri getirirken, bir yandan da bundan maddi kazanç elde eden Hollywood sinemasını temsil eder. Ardından Kızılderili Savaşları sırasında kendisine katliam emrini veren Albay Bagley aracılığıyla Omura ile tanışır. Japonya'dan imparatorun temsilcisi olarak gelen iş adamı Omura, Japon ordusunun modernizasyonu için uzman aramaktadır. Sonrasında yapılacak silah antlaşmasının getireceği kârı da düşünen Bagley hem modernizasyon hem de samuray isyanını bastırmak için Nathan'ı ikna eder.

Modern ile Geleneksel Arasında

Nathan Japonya'ya varıp gemiden indiğinde onu İngiliz bir çevirmen olan Graham (Timothy Spall) karşılar ve buldukları liman kasabasından imparatorla görüşmek üzere hareket ederken Japonya'nın o anki durumu hakkında da bilgi verir. Çok hızlı süren modernleşme sürecinden, samurayların bu duruma karşı duydukları rahatsızlıktan ve eski ile yeninin Japonya'nın ruhu için verdikleri mücadeleden bahseder. Paul Virilio'nun (1998) 'dromoloji' kavramıyla açıkladığı modernleşmenin beraberinde getirdiği aşırı hız, Japonya'da modernleşmenin de aşırı hızlı bir şekilde gerçekleşmesiyle karşılık bulur. Graham anlatımını sürdürürken, görsel düzenleme kimonolu ve modern giysili kasaba halkının günlük yaşamıyla oluşturulur. Görsel zıtlığa rağmen beraber yaşayabilen, uyum içindeki bir kasaba halkıdır ekrana gelen.

Oral Sander (2015, s. 276) de Japonya'nın çok büyük bir hızla, kısa zamanda bu denli başarılı bir modernleşme süreci geçirmesini Japon ulusal karakterinde var olan 'uyum' özelliğine bağlar. Filmin sonlarına doğru samurayın saçının polis tarafından kesildiği sahne ile görülen ise bu uyum için en büyük tehdidin katı yasalar ve kolluk kuvvetleri olduğudur. Filmde anlatıcı konumundaki iki karakterden biri olan Graham (diğeri tuttuğu günlükleri seslendiren Nathan'dır), tarihi belgeleyen ve bize aktaran bir tarihçi konumundadır aynı zamanda. Nitekim Graham, samurayların savaş hazırlıklarını ve günlük yaşamını fotoğraflar. Nathan, son savaşa katılmadan önce günlüklerini ona bırakır. Böylece Japonya'nın tarihini, geleneklerini ve gelecek nesiller için yapılanları aktarma işi de Batılı tarih yazıcılarına teslim edilir.

Nathan Japon ordusunun modernize edilme çalışmalarına başlamadan önce İmparator Meiji'nin huzuruna çıkar. Nathan'ın geçmişte yerlilerle savaştığını öğrenmiş olan imparator, Kızılderililerin kartal tüyü takarak ve yüzlerini boyayarak savaştıklarını duyduğunu, bunun doğru olup olmadığını sorar. Geçmişle bağını koparmak isteyen ve bu amaç nedeniyle samurayları da karşısına alan Meiji'nin geleceğe olan ilgisi, bu soruyla ifade edilir. Film boyunca imparatorun modernleşme süreci üzerinde tam bir kontrolü olmadığı vurgulanır. Nitekim hem modern olan hem geleneksel olan olumlanmaya çalışılırken yaratılan antagonist, bireysel çıkarları nedeniyle eski ve geleneksel olana karşı tavizsiz bir tutum sergileyen Omura'dır. Samurayların, sahibi olduğu demiryollarına saldırdığı haberini alan Omura Nathan'ın muhalefetine rağmen yeterince hazır olmayan modern orduyu samuraylarla savaşmaya gönderir. Ordu savaş meydanında mağlup olur ve yaralı hâldeki Nathan samuraylar tarafından esir alınır.

Batı ve Doğu

Son Samuray filmi gerek Batı kültürü için Doğu'nun gerekse Doğu kültürü için Batı'nın yeni ve keşfedilmeye açık olduğu bir dönemde geçer. Anlatı boyunca birbiri için yabancı olan medeniyetlerin tanışmaları ve birbirlerini anlama çabaları, neticesinde ise kaynaşarak yeni kimlikler edinmelerini sağlayan ortam sahnelenir. Bu nedendir ki filmde, Batı'nın bireyci, mücadeleci, rekabetçi özellikleri Nathan karakterinde temsil edilirken, Doğu'nun tefekküre ve anlayışa dayalı özellikleri Katsumoto karakteriyle yansıtılır.

Samuraylar arasında geçirdiği esaret süresince serbestçe dolaşmasına izin verilen Nathan bu sayede samuray yaşamını gözlemleme fırsatı bulur. Feodal bir yapıdan ziyade komünal bir köy yaşamıyla karşılaşır. Katsumoto ile yaptıkları sohbetler de birbirlerini tanıma odaklıdır. Filmde kısa, güzel ve anlamlı bir yaşam sürmek isteyen samuraylar ile 'sakura' arasında paralellikler kurulur. Mart sonu, nisan başında açarak mayıs sonunda dökülen sakura (kiraz çiçeği), samuray yaşamıyla özdeşleştirilir. İsyanın tarihteki gerçek temsilcisi olan Saigo 1877'nin Eylül ayında ölürken Katsumoto ise filmde sakura ile tam bir benzerlik kurulması adına mayıs ayında ölür. Geçmişinin gölgesinde yaşayan ve hayatında anlam arayan Nathan için, idealize edilmiş bu samuray yaşantısı yol gösterici olur. Samuraylarla beraber eğitim almaya başlar, dillerini öğrenmeye çalışır ve onlardan biri olur.

Sonuç: Uzlaşma Çabası

Geleneklerin unutulmaması için, geçmişte hocalığını yaptığı imparatorla uzlaşma zemini arayan Katsumoto, bu çabasında başarısız olur. Zira ekonomik çıkarlarını gözeten Omura'nın imparator üzerindeki etkisi daha fazladır. Modern ordunun simgesi olan tüfekle oğlunun öldürülüşüne de tanık olan Katsumoto, harakiri yaparak onurlu bir şekilde ölmeyi arzular ancak Nathan tarafından engellenerek son bir savaş vermeye ikna edilir. Modern Japon ordusuyla verilen son savaştan önce eskinin dönüşümüne de tanıklık ederiz. Graham Katsumoto tarafından köyüne davet edilir ve samuray yaşamını fotoğraflarla belgeler. Savaş stratejisini belirleyen de Nathan olur. Böylece geleneksel yöntemlerin yetersizliği vurgulanır. Üzerinde "kendinde eski ve yeni yöntemleri birleştiren savaşıya aidim" sözünün yazılı olduğu kılıçla savaşa giren Nathan'ın, samuraylar içinde hayatta kalabilen tek karakter olması da bu sözle gerekçelendirilir. Samuraylar sayesinde yeni benliğine kavuşmuş olan Nathan'ın sıradaki hedefi, revizyonist bir ruhla hareket ederek Japonya için de yeni bir kimlik üretmek olur.

Ölümünden sonra Katsumoto'nun kılıcını imparatora sunan Nathan, imparatorun geleneğin önemini fark ederek Omura'nın nüfuzunu kırmasını sağlar. Filimde Japonya için planlanan yeni başlangıcı Omura karakterinin girişimleri simgeler. Connerton'a göre toplumsal düzlemdeki bu gibi başlangıç çabaları, geçmişle bağlı

koparmayı amaçlasa da toplumsal bellekte eskinin, yeni karşısında tamamen unutulması mümkün değildir (Connerton, 1999, s. 14). Zira yeni olanın benimsenmesi için akla uygun olup olmadığının sınanması gerekir. Bunun için ise zihinsel deneyimlere ihtiyaç vardır. Yeni olan, ancak geçmiş sayesinde oluşan deneyimlerin izin verdiği güven dolayısıyla kabullenilecektir (Connerton, 1999, s. 15). Filmin durduğu yer de tam olarak bu noktadır. Çatışmanın aşılabilmesi için geleneksel olanın deneyiminden ve sağladığı güven duygusundan faydalanmak gerekmektedir.

Ülkelerin modernleşme politikaları farklı okumalara açıktır. Ancak genel olarak tarihsel perspektife bakıldığında Meiji Restorasyonu'nun Batı'da övgüyle karşılandığı görünür. Buna uygun olarak *Son Samuray*'da modernleşme politikalarının eleştirilecek yönleri imparatorun bağımsız olarak, iş adamı Omura'nın şahsında somutlaştırılır. Filmde, liberal düşünce ekolüne uygun olarak bireyin kendini bulma arayışının anlatıldığı ana öykü, bir ülkenin yeni bir kimlik arayışıyla beraber sunulur. Geçmişinde boyun eğdirmek için savaştan ana karakter Nathan'ın hayatı, boyun eğmemek için verilen mücadeleye katıldığında anlam kazanır. Japonya için uygun görülen ise maneviyatı muhafaza eden bir modernleşmedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Connerton, P. (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* (A. Şenel, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Kissinger, H. (2015). *Diplomasi* (İ. Kurt, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kuşçulu, A. (2017). Batılı kaynaklar ışığında Amerika-Japon ilişkileri (1853-1858). *Kesit Akademi Dergisi*, 3(9), 189-202. <https://doi.org/10.18020/kesit.1172>

Sander, O. (2015). *Siyasi tarih (Cilt I: İlkçağlardan 1918'e)*. İmge Kitabevi.

Virilio, P. (1998). *Hız ve politika* (M. Cansever, Çev.). Metis Yayınları.